

9. *Et ideo orate, precor, pro exiguitate mea, ut dignus inveniar in conspectu Domini, adjutus beatissimi martyris Stephani meritis, et vestris orationibus: regnante Christo Jesu Domino nostro, cui est cum Patre et Spiritu sancto gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen. Inventæ sunt autem reliquæ beatissimi Stephani tertio nonas augustus.*

ADMONITIO IN EPISTOLAM ANASTASII ET IN SUBSEQUENTEM SCRIPTURAM.

Ex vetere libro Floriacensi prodit Epistola hæc Anastasii, qua ille significat e græco sermone in latinum translata[m] suo labore subsequentem scripturam. Quoniam auctore condita græce et conficta fuerit scriptura, compertum non est: ei tamen fidem addunt multi e Græcis, qui plerumque illam Stephani martyris, quam narrat, detectionem aliam et in urbem Constantinopolim translationem statuunt post aliquot annos a revelatione facta Luciano. Enimvero contigisse translatio hæc dicitur, « cum esset reconditum sancti Stephani corpus Jerosolymis in sancta Sion: » quo nimirum a Joanne Jerosolymitano translata[m] post Luciani revelationem fuit, secundum ipsius Epistolam Luciani. Attamen Nicephorus, lib. 14, cap. 9, refert primum Stephani reliquias Constantinopolim deportatas sub Constantino, tum addit partem quamdam ejus reliquiarum, quæ occultata forsitan et relicta erat in Palestina, a Luciano postea detectam divina revelatione. Cæterum subsequentis scripturæ falsitatem produunt plurima, quæ cum temporum historia pugnant. Dicitur Stephani locus in oratorio per Alexandrum extructo et positus consulatu Constantini Augusti decies: » at Constantinus imperator octies tantum consul in Fastis consignatur. Cyrillus, qui hic nominatur episcopus Jerosolymitanus, non sub Constantino suscepit episcopatum, sed sub Constantio, annis certe multis post mortem Eusebii episcopi, qui Eusebius nihilominus Constantinopoli sedere et Stephani corpus excipere fingitur.

EPISTOLA ANASTASII AD LANDULEUM,

DE SCRIPTURA TRANSLATIONIS PROTOMARTYRIS STEPHANI, QUAM E GRÆCO IN
LATINUM VERTIT.

LANDULEO egregio et Deo digno episcopo Capuano, ANASTASIIUS exiguus Apostolicæ ¹ bibliothecarius, in Domino salutem.

1. Quia sancta Ecclesia, cui Venerabilitas tua præesse decenter agnoscitur, beati Stephani reliquiis et memoria celebris et insignis habetur, ac per hoc magno erga ejus reverentiam Sanctitas tua flagrat affectu: ratum duxi, penes Mantuanam urbem Sedis apostolicæ legationis apud Augustos explenda ² causa degens, Translationem ipsius sacri corporis græce conscriptam, ac ex improvise delatam, latineque nusquam a me ante prorsus inventam, romano dare sermone, tuæque piæ destinare devotioni: quatenus per hoc et otiositas a me rancor excluderetur, et latinitas tantorum miraculorum cognitione minime fraudaretur. Accidit autem, ut etiam super hoc a

præfate urbis incolis obnixè rogarer, eo quod ille hujus martyris habeatur templum, honesta qualitate constructum.

2. Suscipe itaque hoc opusculum, et mira quæ primus Christi Domini Martyr atque Diaconus post transitum gessit, quæque forte hactenus ignorasti, comperiens, laudes auctori dignas repende: diemque anniversarium, mei quoque non immemor, in hujus mirabilis translationis celebrationem solemniter age. Sed quoniam tunc temporis ibidem positus sermonem nihilominus quem de virginitate super Anna et Simone, imo quem de tribus professionibus Amphilocheius Iconii præsul habuerat, interpretatus sum, et hunc quoque cum memorato simul opusculo Sanctimonie tue mittere procuravi, Spirituali quippe nil fere commodius duxi, quam spiritualia offerenda. Beatitudo tua in æternum valeat mei memor, impetrantibus Dei sedes orationibus suis.

¹ Supple, Sedis.

² Forte, explenda.

SCRIPTURA

DE TRANSLATIONE SANCTI STEPHANI
DE JERUSALEM IN URBEM BYZANTIUM.

1. Factum est, cum esset reconditum corpus sancti Stephani primi martyris Jerosolymis in sancta Sion, in diebus Joannis episcopi Jerosolymitani, ut Alexan-

der quidam senatorum posuisset in animo suo construere oratoriam domum sancti Stephani. Quo peracto, deprecatus est multum Joannem episcopum, ut

enderet corpus sancti martyris Stephani in eodem oratorio. Tunc ergo episcopus posuit loculum, et titulum clavis confixit forissecus, mense decembri, die quarta decima, indictione quinta¹, consulatu domini nostri imperatoris Constantini Augusti decies. Itaque post annos quinque in infirmitatem incidens Alexander senator, testamentum fecit sanctæ Ecclesiæ et pauperibus atque conjugii suæ Julianæ, adjurans Joannem episcopum per Dominum nostrum Jesum Christum, Ut post obitum, inquit, meum fiat loculus persicus, et locate me juxta sancti protomartyris Stephani tumulum: nam et domum ejus ædificavi ex mea substantia. Quo dicto dormivit in pace. Postera vero die veniens episcopus una cum multitudine populi, sustulit eum, et posuit juxta sanctum Stephanum protomartyrem.

2. Post octo autem annos Juliana uxor ejus cogitans et esse bonum existimans, voluit corpus viri tollere, ac deferre Byzantium in propriam possessionem. Et hoc consiliata, profecta est ad Cyrillum Jerosolymitanum episcopum, et dixit ei: Quia viri mei corpus volo portare Byzantium in meam possessionem. Qui dixit ei: Non possum hoc facere, et populum conturbare. Tunc Juliana plorans, abiit in domum suam, et faciens litteras misit ad patrem suum² Byzantii positum, scribens ita: « Propria filia tua Juliana, patri meo in Domino salutem. Decentes honores offero, et rogo præstes mihi quo a te suscipiar. Nam non dicta verbis blandis repleta, sed celestis mysterio nuntiata, neque compositam verbis rhetoricis suadelam circumferentia, sed preces dirigo ad patrem meum et dominum, quoniam vim patior a principibus ut vidua, causa nuptiarum. Accelera ergo ut fiat Sacra, et mittatur a magno imperatore Constantino³, Cyrillo episcopo Jerosolymitano, ut veniam et ipsa, maritique mei corpus afferam ad possessionem meam. » At ille accipiens Sacram a magno imperatore Constantino, misit eam Cyrillo episcopo Jerosolymis.

3. Itaque Sacram episcopus legens, et contradicere non valens, adduxit mulierem, et dixit ei: Quomodo possumus hoc facere, cum nesciam qui sit loculus sancti primi martyris Stephani, et qui mariti tui? Sed vadens prepara quæ itineri necessaria sunt, et indica mihi. Quæ, paratis his quæ itineri congruunt, perrexit ad episcopum in ecclesia. Advesperascente autem profundius descenderunt in oratorium, ubi jacebat lipsanum Sancti: et aperientes positionem, invenerunt loculos duos. Et dixit episcopus mulieri: Non novi qui sit loculus sancti protomartyris Stephani, et qui mariti tui. Cui mulier: Ego, inquit, novi qui sit loculus viri mei, quoniam ego feci cum. Tunc episcopus audiens hæc, jussit ei tollere quem nosset. Et impetu abiens amplexata est lipsanum sancti Stephani, existimans esse mariti sui corpus. Et accipiens posuit illud in lecticam. Et valledicens episcopo, ibat itinere suo gaudens. Et per totam noctem hymnus factus est in via, et odor unguenti suavitate referri spirabat. Porro spiritus immundi clamabant dicentes: Væ nobis, quia protomartyr Stephanus transit, dirō nos verberans igne. Mulier autem in vehiculo suo sedebat, et pueri ambulabant coram lectica, et formidabant dicentes: Quid est quod accidit nobis, quia spiritus clamant de sancto Stephano? Putasne ipsius est hoc corpus, et nos nescimus? Multitudo enim Angelorum ante lecticam cantant hymnum. Sed quid faciemus, domina nostra? Fortisan non est viri tui corpus, sed sancti protomartyris Stephani. Tunc illa his auditis, flens tacebat. Præcepitque pueris nemini dicere quæ sibi

apparuerant in itinere: Sed si quis interrogaverit, inquit, in civitate aut in regione cujus sit hæc lectica, dicite: Quia mariti dominæ nostræ est, et vadit Byzantium. In eadem vero nocte transivimus mansiones tres. Porro interdiu quiescentibus, et sero incedentibus nobis, spiritus profunda nocte clamabant dicentes: Transit is qui flagellat nos; non possumus ferre virtutem sancti corporis, quia ignis est, et acriter nos consumit: non sustinentes vinum sancti protomartyris Stephani. Sanitates autem et virtutes fiebant multe in via.

4. Porro pervenimus Ascalonem maritimam, et invenimus navim euntem Byzantium, convocatoque nauclero, mulier dedit ei quinquaginta aureos, dicens: Quia secretum habeo tibi enarrare, et ne contradicas mihi. Loculum habeo deportandum Byzantium, quem salvum ferre procura, et habebis mercedem ab omnipotenti Deo. Qui dixit ei: Nolo contradicere dominæ meæ, quia magnus tecum est protomartyr Stephanus, et in ipso est vita mea et spes mea, quia videntur oculi mei gloriosissima hodie. Veni ergo, domina mea, et adscende navim. Navigaturi enim sumus cum virtute Dei et sancti corporis. Tunc introeuntibus omnibus in navim, soluta est a terra vento prospero. Et venientes in medium pelagi, subito tempestas facta est, ita ut fluctus exaltarentur super armamenta navis. Et mari fortiter fluctuante, metu detenti surgentesque omnes adoraverunt sanctum corpus. Cum autem plorarent et flerent, repente serenitas magna exorta est in mari, et apparuit eis sanctus protomartyr Stephanus dicens: Ego sum, nolite timere. Quod eo dicente, cessavit ventus, et facta est tranquillitas magna (*Matth. viii, 26*). Mane autem facto venimus ad angusta Chalcidensis propter principem Augustum⁴. Subito autem terræ motus factus est in loco illo, ita ut commoverentur fundamenta terræ, donec pertansit navis sancti protomartyris Stephani; et tunc quievit terra quæ movebatur. Demones autem clamabant adversus principem dicentes: Impiissimus princeps, quare non incendiasti navim quæ transivit illuc, sed dimisisti illam transire contra nos? Ipsa enim navis fecit terræ motum. Princeps vero hoc audito, misit dromones quinque ad comprehendendam et incendendam navim. Dromonibus autem pervenientibus ad navim, angelus exiens de navi percussit dromones, et submersit eos. Et factum est gaudium magnum in navi, quia Deus erat cum illis. Navigantes itaque tribus diebus, totidemque noctibus, venimus Chalcedonem, et dimissa est navis in portu. Facientibus autem nobis illic dies quinque, quoque habebant dæmonia, veniebant circa mare vexati clamantes: Servus Dei venit, qui lapidatus est ab iniquis Judæis. Et gratia sancti Stephani spiritus clamabant: Væ nobis, quia comburit nos acriter: quo fugiemus minas ejus terribiles? Porro evicabant atrociter ab hominibus repulsi, tanquam ab igne: et quotquot habebant infirmos, ferebant eos extra mare, et omnes salvi fiebant virtute sancti Protomartyris. Præterea inde moti venimus Sosas. Audiens autem pene tota civitas currebat transiens, Christianis quidem gaudentibus, Paganis autem tristantibus. Et inde profecti rursus propter turbam quæ in circuitu erat, venimus civitatem Staurium⁵.

5. Cognito autem hoc Eusebii episcopus Constantinopoleos de corpore protomartyris Stephani, et quia tota Christianorum multitudo mota erat, ad videndam virtutem sancti corporis, cursim perrexit ad imperatorem Constantinum⁶, et nuntiavit ei de corpore sancti Stephani. Imperator autem sciscitabatur qualiter venerit ab Jerosolymis corpus, et quis esset qui hoc detulerat. Qui adduxerunt ei mulierem, dicentes: Domine Imperator, hæc est quæ attulit corpus sancti

¹ Ita Floriacensis manuscriptus. At codex Joannis Ulmerii qui hæc scripturam primus vulgavit, alique postea editi habent, *indictione n*. Et infra, *itaque post annos n*.

² Sic Floriacensis codex. Editi vero, *ad presbyterum*.

³ In Floriacensi Ms., *Dicentes*.

⁴ Floriacensis Ms. hoc loco, *Constantino*; sed mox infra habet, *Constantino*.

⁴ Sic vetus codex. At editi, *Mane autem factio venimus ad angusta calantes, propter principem Augusti*.

⁵ Editi, *Taurum*. At Mss., *Staurium*.

⁶ Vetus codex hoc iterum loco, *Constantium*. Verum Eusebius, de quo supra, non Constantio, sed Constantino imperante fuit episcopus Constantinopolitanus.

Protomartyris. Imperator vero dixit ad eam : Quomodo attulisti corpus sancti Stephani ? dic mihi veritatem. Quæ dixit : Domine Imperator, vir meus ipse ædificavit Jerosolymis oratorium sancti Stephani, et ipse una cum episcopo Joanne recondidit sanctum Stephanum. Post annos autem aliquot mortuus est vir meus, deposito testamento apud episcopum Joannem dicens : Post finem meum ponite me prope primum martyrem Stephanum. Et ita factum est. Imperator autem dixit : Quomodo ergo illud huc detulisti ? Quæ ait : Domine Imperator, vim patiens a principibus, sicuti vidua, et nolens alteri viro copulari, nuntiavi patri meo, quia huc volo venire et afferre viri mei corpus ad possessionem meam. Tunc audiens hoc pater meus¹, accepit Sacram ab imperio vestro, et misit hanc mihi et episcopo, ut tollerem corpus viri mei. Descendens itaque noctu cum Cyrillo episcopo, existimaui tollere viri mei corpus, et tuli sancti Stephani. Dedit autem Imperatori etiam Sacram. Imperator autem cum legeret, recognovit suam ipsius manum. Tunc mulier respondens dixit Imperatori : Domine Imperator, potestatem habes corporis mei ; animæ vero Deus, qui facit mirabilia in cælo et in terra. Quod si non credis, domine, mitte ad navim Hebræum, ubi jacet locus Sancti, in quo etiam titulus est affixus, scriptus hebraicis litteris, et legens eas cognosces certitudinem. Imperator vero, vocato Hebræo, adjuravit eum per legem ipsius dicens : Vade, et vide quid scriptum sit. Abiens itaque Hebræus cum duobus protectoribus, et legens dixit : Magnum spectaculum hoc est. Protectores vero dixerunt : Quod spectaculum est ? dic nobis. Hebræus autem dixit : Quia protomartyr Stephanus est, et in ipso vita mea et spes mea², quia

¹ Idem codex, *Tunc audiens meus dominus*, etc.

² In veteri codice non habetur, et in ipso vita mea et spes mea.

viderunt oculi mei gloriosissima hodie. Tunc venientes protectores nuntiaverunt Imperatori, quia protomartyr Stephanus est. Et gavisus est valde, et convocans Eusebium episcopum dicit ei : Vade ad navim cum multitudine populi, et ego mittam plastrum, et feret mihi loculum in palatium.

6. Ivit ergo episcopus, et omnis populus cum cereis cucurrit. At vero episcopus descendens in navim, tulit loculum : et posito in carruca festinavit in palatium. Mulæ autem incedebant, tractæ violenter ab Angelis. Et venientes in locum qui dicitur Constantianus, steterunt, et ulterius non valebant transire. Percutebant ergo animantia. Una autem earum per angelicam virtutem humana voce locuta est coram omni populo dicens : Quid percussit facies nostras ? Hic oportet eum recondi in loco hoc. Nolite ergo laborare omnino : alioquin signa et prodigia habetis videre. Episcopus vero tremefactus et tormentum non sustinens, nuntiavit Imperatori : Quia non possum afferre corpus Sancti. Audiens autem hoc imperator, tristatus est, et misit alia duodecim animalia, ut traherent carrucam. Et ipsa quoque similiter steterunt propter vim Angelorum, et non valuerunt movere carrucam. Tunc episcopus³ exclamavit dicens : Unus es, Deus omnipotens, qui facis mirabilia solus (*Psal. lxxi, 18*) super sanctum protomartyrem tuum Stephanum, qui martyrium passus est pro nomine tuo. Da ergo nobis gratiam et misericordiam, per orationes et intercessionem sancti Protomartyris. Tunc episcopus tulit loculum a carruca, et locavit eum faciens oratorium ejus per menses quinque, in quo et posuit loculum cum omni cautela. Sanitates autem et virtutes factæ sunt super infirmos in diebus illis, in gloriam Patris et Filii et Spiritus sancti, cui est honor et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

³ In Floriacensi codice, *populus*.

EPISTOLA

SEVERI AD OMNEM ECCLESIAM,

DE VIRTUTIBUS AD JUDÆORUM CONVERSIONEM IN MINORICENSI INSULA FACTIS
IN PRÆSENTIA RELIQUIARUM SANCTI STEPHANI (a).

Sanctissimis ac beatissimis dominis, Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, et universæ fraternitati totius orbis terrarum, SEVERUS episcopus misericordia Dei indigens et omnium ultimus, in Christo Redemptore nostro æternam salutem.

1. Cum Dei opera revelare et confiteri honorificum esse Raphael archangelus moneat (*Tob. xii, 20*) : profecto silere vel celare opera Christi periculosum est. In quibus tamen adnumerandis major est gratia, si communi et simplici sermone referantur. Celatur enim quodammodo speciosissima pulchritudo virtutis, si abundantiori eloquio circumdata fuerit atque fucata. Quapropter ego quoque magnalia, quæ apud nos Christus operatus est, non composito, sed veridico sermone referre aggredior.

2. Insula Minorica, una ex Balearibus insulis est, quarum nomen cunctis populis, sæcularium quoque auctorum litteris pervulgatum est. Hæc inter Mauritaniam Cæsareensem et Hispaniam medio propemodum æquoris spatio sita, angustus admodum terminis clauditur, longitudinem triginta, latitudinem vero tria millia passuum habens. Quæ nunc idcirco commemoravi, ut agnosci possit, contemptibilia mundi a Domino non solum in hominibus, sed etiam in locis eligi (1

Cor. i, 27). In hac itaque insula, quæ omnium terrarum, parvitate, ariditate, asperitate postrema est, duo parva oppida, quibus a Pœnis indita nomina, e regione fundata sunt : Jammona ad occasum, Magona ad orientem spectat. In his mihi omnium mortalium ultimo nuper sacerdotalis officii pondus impositum est. Sed Jammona antiquum a Deo munus etiam nunc retinet, ut Judæi habitare in ea nequaquam possint. Multos siquidem id temere audentes, aut agritudine præventos, aut repulsos, aut morte subitanea extinctos, aut etiam fulmine trucidatos tradit vetustas : adeo ut celebris hujus rei fama ipsis quoque Judæis, ne id ultra temere audeant, metum fecerit. Nec hoc fido indignum ducimus, cum etiam lupos, vulpesque, et omnia noxia animalia deesse videamus : cum earum quæ ad vescendum bonæ sunt, ferarum copia magna sit. Illud etiam magis mirum est, quod colubri et scorpiões sunt quamplurimi, sed amiserunt omnino nocendi violentiam. Cum igitur Jammonam nullus Judæorum, qui lupis ac vulpibus feritate atque nequitia merito comparantur, ne hospitii quidem jure accedere audeat ; Magona tantum veluti colubris et scorpiõibus, ut tradebatur, servebat, ut quotidie ab his Christi Ecclesia morderetur. Sed antiquum illud beneficium carnale, nuper nobis spirituale renovatum est ; ut illa, sicut scriptum est, generatio viperarum (*Luc. iii, 7*), quæ venenatis ictibus sæviebat, subito divina virtute

(a) Citatur infra, in libro primo de Miraculis s. Stephani, cap. 1.